



پروژە دەستوری هەریمی کوردستانی عێراق
دەروازە یەکەم
حوکمه گشتییه کان

ماددهی یەکەم :

هەریمی کوردستان هەریمی که له هەریمه کانێ کۆماری فیدرالی عێراق و پێرۆ سیاسیه که ی پێرۆیه کی کۆماری پەرله مانێ و دیموکراتی ده بێت.

ماددهی دووهم :

هەریمی کوردستان له پارێزگای دهۆک — به سنووره ئیداریه که ی ئیستایه وه — و پارێزگای کهرکوک و سلیمانی و ههولێر و قهزاکانی ئاکری و شیخان و شنگال و تهله عفر و تلکیف و ناحیه کانێ زهممار و به عشیقه و ئەسکی که له ک — له پارێزگای نهینه واو — ههردوو قهزای خانه قین و مهنده لی — له پارێزگای دیاله و — قهزای به دره و ناحیه ی جه سان — له پارێزگای واسط ، به سنووره ئیداریه کانێ بهر له سالی (١٩٦٨) یانه وهو ، ناوچه کانێ تریش که زۆرینه ی دانیشتوانی کوردن پیک هاتوو.

ماددهی سییه م :

گه ل چاوگی ده سه لاته کان و بنیچه ی شه رعیه ته کانیتی.

ماددهی چواره م :

گه لی هەریمی کوردستان له کورد و کۆمه له نه ته وه ییه کانێ (تورکمان و ئاسوری و کلدان و ئهرمه نی و عاره ب) پیک دیت و ئەم ده ستوره مافه کانیا ن له چوارچیوه ی یه کیتی هەریمی کوردستاندا ئیقرار ده کات.

ماددهی پینجه م :

شاری کهرکوک پایته ختی هەریمی کوردستانه و ده شیئتیش ئەنجومه نی نیشتمانی کوردستانی عێراق ، که پێویست بکات غهیری ئەو شاره به شیوه یه کی ره فته نی (موقت) بکاته پایته خت.

ماددهی شه شه م :

هەریمی کوردستان ئالای تاییه ت به خۆی هه یه شان به شان ئالای کۆماری فیدرالی عێراق و ، دروشم و سرود و جه ژنی نه ته وه یی نه ورۆز (٢١ ی ئاداری خۆیشی هه یه ، ئەوهش به یاسا ریک ده خریت.

ماددهی جه وه ته م :

هەریمی کوردستان هیژگه لی چه کداری بهرگیکاری خۆی هه یه .

ماددهی هه شه ته م : **رێشینی رۆژنامه ی وه قایعی کوردستان**

١. زمانی کوردی زمانی ره سمیی هەریمی کوردستانه .



۲. موراسه لاتی ره سمیی له گه لّ دهسه لاته کانی فیدرالی و هه ریمه کانی دیکه دا به هه ر دوو زمانی عه ره بی و کوردی ده بی.
۳. زمانی تورکمانی شان به شانی زمانی کوردی بو تورکمانه کان به زمانی رۆشنبیری و فیترکاری له قه له م ده درئ و ، زمانی سرینیش شان به شانی زمانی کوردی بو ئه وانه ی به سریانی ده دوین به زمانی رۆشنبیری و فیترکاری له قه له م ده درئ و ، زمانی عه ره بییش شان به شانی زمانی کوردی بو عه ره به کان به زمانی رۆشنبیری و فیترکاری له قه له م ده درئ.

ده روزه ی دووم ماف و ئه رکه بنیچه بییه کان

مادده ی نۆیه م :

۱. هاوولاتیان ، به بی جیاوازی جنس یان ره گه ز یان رهنگ یان زمان یان مه نشه ئی کۆمه لایه تی یان ئاین یان مه زه ب یان حاله تی کۆمه لایه تیان به رامبه ر به یاسا له مافه کان و ئه رکه کانی سه رشانیاندا یه کسانن.
۲. ئافره ت یه کسانیی ته واوی له گه لّ پیاودا هه یه .
۳. خیزان شیرازه (بنیچه) ی کۆمه لگه یه و ، له چوارچیوه ی یاساشدا پاراستنی دایکایه تی و مندالیتیش ده سته به ره و ، ده سه لاته کان و کۆمه لگه ش پابه ندن به چاودیری کردنی هه رزه و لاوان و پاراستنی دروشمه به رزه کانی نه ریت و نیشتمانپه روه ریی ره سه ن و کلتووری میژووینی گه لی کوردستان.
۴. مه بده ئی هه لی چونیه ک بو هه موو هاوولاتیان ده سته به ره .

مادده ی ده یه م :

۱. سزا شه خصیه و ، به پیی ده قی یاسایش نه بی نه جه ریمه هه یه و نه سزا. سزاش له سه ره فتاریک نه بی که یاسا له کاتی تیوه گلانیدا به جه ریمه ی دانابی ، ناسه پیئیری و ، له و سزایه ش زیاتر که له کاتی تیوه گلانی جه ریمه که دا به رکار خراوه سزایه کی گرانتتر ناسه پیئیرت.
۲. تاوانبار بی تاوانه (پاکه) تا ئیدانه کردنی ساغ ده کریته وه .

مادده ی یازده :

۱. مافی خۆپاریزی (الدفاع) له هه موو قۆناغه کانی لی پیچانه وه و دادگاییدا به پیی حوکمه کانی یاسا مافیکی پیروزه .
۲. دانیشتنه کانی دادگاگان له رووه (ئاشکرایه) ، مه گه ر دادگا به پیی حوکمه کانی یاسا بریاری نه ئینی بوونیا بادت.

بیراری نه ئینی بوونیا بادت. **پۆتنامه ی وه قایعی کوردستان**



ماددهی دوازده :

۱. خانه و ئه و جیگایهش که حوکمی خانه دهیگریته وه حورمه تی خوئی هیه و ، له و بارودوخه و به و شیوازانهش نه بی که دهقی یاسایان له سه ره ، ناشی که س حورمه تی پیشیل بکا یان بچیته ناوی یان بیپشکنی یان موراقه بهی بکات.
۲. به پیی یاسا نه بی ناشی هیچ که سی یان که لوپه لی هیچ که سی پیشکنریت.
۳. حورمه تی مروّف پاریزراوه و ، قه ده غه شه هیچ جوړه سزادانیکی جهسته یی یان سزادانی دهروونی ده ره ق بکریت.
۴. به بریاری لایه نیکی دادوه ری تاییه ت نه بی که به پیی یاسا ده ره ینرابی ، ناشی هیچ مروّفی ده سته سه ر بکری یان بگری یان چه پس بکری یان سجن بکری.

ماددهی سیازده :

نهینی هاوده نگیی به ریدی (ئاسایی و ئه لیکترۆنی و بروسکه و ته له فۆنی) ده سته به ره و ، بو زه رووره تی عه داله ت و ئاسایشی هه رییم و به بریاری لایه نیکی دادوه ری تاییه ت و له سنووری ئیقرارکراوی یاسایشدا نه بی ، ناشی ئاشکرا بکری.

ماددهی چوارده :

مافی مولکایه تی ده سته به ره و ، به پیی یاسایش نه بی ، ناشی ده ست به سه ر مولک و مالی گواسته نی و ناگواسته نیدا بگری و ، له پیناوی به رژه وه ندی گشتی و به پیی یاسا و به قه ره بوکردنه وه ی عادیلانهش نه بی ، مولکایه تی تاییه ت له که س دانا مالری.

ماددهی پازده :

ناشی هاوولاتیانی هه ریمی کوردستان له سه فه ر بو ده ره وه ی کۆماری فیدرالی عیراق یان له گه رانه وه ی قه ده غه بکریت و ، له حاله تانه شدا نه بی که دهقی یاسایان له سه ر هاتبی ، ناشی ، هاتن و چوونیان لی ببه ستری یان جیگای دانیشتیان له سنوور بدریت.

ماددهی شانده :

ئازادیی را و ده ربینی هزر و ، په خش و چاپه مه نی و روژنامه گه ری و مافی کۆبوونه وه و خو پیشانان و مانگرتنی ئاشتیانه و دامه زاندنی حزب و کۆمه له و سه ندیکاکان ده سته به رن و به پیی یاسا ریگ ده خرین.

ماددهی چه فده :

ئازادیی ئاین و برواو داب و ده ستوری ئاینی ده سته به ره به مه رجی له گه ل حوکمه کانی ده ستوری کۆماری فیدرالی عیراق و ئه م ده ستوره و پیۆی گشتی و ئادابی گشتیدا پیچه وانه نه بن.

ماددهی هه ژده : رژیفی روژنامه ی وه قایعی کوردستان

په نابه ری سیاسی ناشی ته سلیم بکریته وه .



ماددهی نۆزده :

۱. فیرکردنی سه‌ره‌تایی له هه‌ریمی کوردستاندا ئیلزامیه‌و ، به یاسا ریک ده‌خریت.
۲. ده‌سه‌لاته‌کانی هه‌ریمی کوردستان بۆین ده‌بن (تلتزم) به له ناوبردنی بی سه‌وایی (الأمیه) و ، مافی به خۆپایی فیربوون له قۆناغه‌کانی سه‌ره‌تایی و ناوه‌ندی و دواناوه‌ندی و زانکۆییدا ده‌سته‌به‌ر ده‌کن و فیرکاری پیشه‌یی و هونه‌ری (ته‌کنیکی) به‌ره‌و چاکتر ده‌به‌ن.

ماددهی بیستم :

ئازادی لیکۆلینه‌وه‌ی زانستی له چوارچێوه‌ی یاسادا ده‌سته‌به‌ره‌و ، پئویستیشه ده‌ست بالایی و ئیبداع و ئیپتیکار و نیشانه‌کانی هه‌لکه‌وتن له بوارگه‌لی زانستی و هزری و رۆشنبیری و هونه‌ریدا دنه بدرین و پاداشت بکرین و چاودییری بکرین.

ماددهی بیست و یه‌ک :

۱. کارکردن مافی هه‌موو هاوولاتییه‌که‌و پئویستیشه له‌سه‌ری . له‌هه‌ر کوێیه‌کیش بیه‌وی کاری خۆی ده‌کات و ، ده‌سه‌لاته‌کانی هه‌ریمیش هه‌ول ده‌دن کار بۆ هه‌موو هاوولاتییه‌که‌ که توانای به‌سه‌ریدا بشکی فه‌راهه‌م بکه‌ن.

۲. ده‌سه‌لاته‌کان باشتکردنی شه‌رت و شه‌روت و هه‌لومه‌رجی کار ده‌سته‌به‌ر ده‌کن و بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی سه‌ویه‌ی ژیاوری و شه‌ره‌زایی و رۆشنبیری کریکاران کۆشش ده‌کن و ، زه‌مانه‌تی کۆمه‌لایه‌تییان بۆ حاله‌تی نه‌خۆشی و زه‌بوونی و بی کاری و پیری بۆ فه‌راهه‌م ده‌کن.

۳. بۆ حاله‌تی دوورخستنه‌وه‌ی زیانیکی گشتیی نا‌کاو نه‌بی ، ئیشیکی دیارکراو به‌ زۆر و به‌بی قه‌ره‌بوو به‌ هیچ که‌سی نا‌کری.

ماددهی بیست و دوو :

۱. ده‌سه‌لاته‌کان پابه‌نده‌بن که له ریگای سه‌رومپ به‌رفراوان کردن و فه‌راهه‌م کردنی خزمه‌تی پزیشکی و ته‌ندروستیه‌وه ، ته‌ندروستی گشتی بپاریزن.

۲. ده‌سه‌لاته‌کان پابه‌نده‌بن خاک و ئاو (بیئه) بپاریزن و باشتی لی بکه‌ن و به‌ره‌و چاکتر بیگۆرن.

ماددهی بیست و سی :

باج دان ئه‌رکیکی پئویسته له‌سه‌ر هه‌موو هاوولاتییه‌که‌ و ، به یاساش نه‌بی باج نه ده‌سه‌پینری و نه وه‌رده‌گیری و نه هه‌موار ده‌کریت.

ماددهی بیست و چوار :

پیشکەش کردنی شکات و به‌رزکردنه‌وه‌ی سکا‌لانامه بۆ دام و ده‌زگا ده‌سه‌لاته‌کاره‌کان مافیکی ده‌سته‌به‌ره بۆ هاوولاتی و ، ده‌سه‌لاته‌کانیش پئویسته له ماوه‌یه‌کی دیارکراوی ماقوولدا به‌کلای



بكه نه وه .

ماددهى بيست و پينج :

له ههريمي كوردستاندا مهرجه عى پاراستنى ئه و مافانهى له م دهروازه يه دا هاتون دادوه ريه و ، دادگاش كاتى كه م و زوري به پرسي تي لايه نى گشتى يان به پرسي تي يه كه وراستى شه خصى يان به پرسي تي ههردووكيان ديارده كات ، ئه و جا پيوسته له سه رى حوكمى سزا يان قه ره بوو يان ههردو حوكمه كه به سه ريدا سه پيني .

دهروازهى سپيه م

دهسه لاته كانى ههريمي كوردستان

به شى يه كه م — دهسه لاتي ياساكارى

ئه نجومه نى نيشتماني ههريمي كوردستان

ماددهى بيست و شه ش :

ئه نجومه نى نيشتماني ههريمي كوردستان خاوه ن دهسه لاتي ياساكاريه له ههريمه كه دا و ، له نوينه رانى گه ل پيك ديت و ، به دهنگدانى گشتى ئازاد و نهيني و راسته وخو ئه ندامه كانى هه لده بژيردين .

ماددهى بيست و جهوت :

١. شيوازى هه لباردن ئه ندامانى ئه نجومه نى نيشتماني ههريمي كوردستان و چوني تي هه لباردن و دياركردنى واده و ريژه ي نواندن و شهرت و شروتي هه لبارتير و هى ئه نداميش ، هه مووى به پي ياسا ديارده كريت .

٢. له پيكه ينانى ئه نجومه ندا نواندنى عاديلانه بو كومه له نه ته وه بيه كانى ههريمي كوردستان ره چاو ده گيرى .

ماددهى بيست و ههشت :

١. خولى هه لباردن ئه نجومه ن چوار ساله و ، له روژى كو بوونه وهى يه كه ميه وه دهست پى ده كات .

٢. ئه نجومه ن له سه ر داواى سه روكى ههريم ، له ماوهى پازده روژدا — كه له روژى بلاوكردنه وهى ئه نجامه كوتاييه كانى هه لباردنه كه وه دهست پى ده كات — كۆده بيتته وه ، له حاله تيكيشدا داواى كو بوونه وهى لى نه كرا ، ئه وه له و باره دا ، خو لى له خو يه وه له يه كه م روژى دواى ئه و ماوه يه دا كۆده بيتته وه .

ماددهى بيست و نو :

ئه نجومه ن يه كه م دانيشتنى خو لى به سه رو كايه تى به ته مه نكه و ره ترينى ئه ندامه كانى ساز ده دا و ، به دهنگدانى نهيني سه رو ك و جيگري سه رو ك و ئه ميندارى نهيني هه لده بژيريت .



ماددهی سی :

ئەندامی ئەنجومەن ، بەر لە دەست پێکردنی ئیش و کارەکانی ، ئەم سویندەیی خوارەو دەخوات :

((بە یەزدانی مەزن سویند دەخۆم کە بەرژەوهند و یەکییتی و حورمەتی گەلی کوردستان و ماف و ئازادییەکانی رۆڵەکانی بپاریزم و ، بە راستی و بە دسۆزی ئەرکی سەرشانی ئەندامییتی خۆم بە جی بگەیینم)) .
ماددهی سی و یەك :

۱. نیصابی یاسایی لە ئەنجومەندا بە ئامادەبوونی زۆرینەیی ئەندامەکانی دیتەجی و ، بپارەکانیشتی بە زۆرینەیی رەهای ئامادەبووان دەردەهینری ئەگەر دەقی یاسا بە پیچەوانەیی ئەو نەبییت .

۲. بە دە ئەندامی ئەنجومەن دەتوانن پڕۆژەیی یاسایەکی یان بپاریک پێشنیاز بکەن .

ماددهی سی و دوو :

دەرمانەو پاداشتەکانی سەرۆک و ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتمانی بە یاسا دیار دەکرین .

ماددهی سی و سێ :

تەفسیلاتی رەوشی کار و چۆنییتی سازدانی دانیشتنی ئاسایی و ئاسایی و بارودۆخی کۆتایی هاتنی ئەندامییتی و چۆنییتی و پیکردنەو هی کورسییە چۆلەکان لە ئەنجومەندا بە یاسا دیاردەکرین .

ماددهی سی و چوار :

ئەنجومەن ئەم ئیش و کارە تایبەتانه دەکات :

۱. هەموارکردنی دەستوری هەریم بە زۆرینەیی دوو لە سیی ژمارەیی ئەندامەکانی ، بەبێ ئەو هی دەسکاریی ئەو ماف و ئەرکە ئەساسییانە بکات کە دەقەکانیان لەم دەستورەدا هاتوو .

۲. یاساکاری و هەموارکردن و ئیلغا کردنی یاساکان .

۳. متمانەدان بە وەزارەت و ئەندامەکانی و لە متمانەخستنیان .

۴. ئیقراکردنی بوجەیی گشتیی هەریمی کوردستان یان موناقلە لە کردن لە نیوان بابەکانیدا ، تەسدیقکردنی هەر خەرجی کە لە بوجەکەدا باس نەکرابی .

۵. دانان و هەموارکردن و ئیلغا کردنی باج و رەسمەکان .

۶. تەسدیقکردنی ئەو ریککەوتننامانەیی کە دەسلاتی تەنفیزی لە بوارەکانی ئابووری و

فراژوکاری (التنمية) و رۆشنبری و فیککاری و مرقایەتی و کاروباری ئیداری و ئاسایشی

سنوور و کاروباری دراوسینیدا ، لەگەڵ هەریمەکانی دیکەیی کۆماری فیدرالی عیراق و لایەنە

بیانییەکان و هەریمگەلی دەولەتە فیدرالییەکاندا دەیانبەستی .



۷. يه كلاكردنه وهی دروستیی ئەندامییی له ئەنجومه ندا.
۸. دهرهینانی بپیارگه لی پپووست بۆ پپرکردنه وهی کورسیه چۆله کانی ئەنجومه ن ، به پپیی یاسا.
۹. ربقابه کردنی ئیش و کاره کانی دهسه لاتی ته نفیزی هه ریمی کوردستان و به پرسیاردانی (مسألة) سه رۆکی ئەنجومه نی وه زیران و جیگره کانی و وه زیره کان.
۱۰. دانانی پپرووی ناوخۆ و دیارکردنی میلک و خه ملی بوجه ی ئەنجومه ن و دامه زرانندی فرمانبه ره کانی و دیارکردنی موچه کانیان.
۱۱. پپکهینانی لیژنه گه لی لی پپچینه وه بۆ مه سه له گه لی که خۆی به پپووستی بزانی.

مادده ی سی و پینج :

۱. ئەندام قایمه (حصانه) ی په رله مانی هه یه و ، له چوارچپوه ی سنوره کانی پپرووی ناوخۆی ئەنجومه نیشدا ئازادی قسه کردنی هه یه .
۲. ناشی هپچ لایه نیک له کاتی خولی کۆبوونه وه دا ، به بی ئیزنی ئەنجومه ن لی پپچینه وه دهره ق به ئەندام بکات یان بیگری یان ئازادی لی ببه ستی یان موراقه به ی بکا یان بپشکنیت ، ته نیا له و حاله ته دا نه بی که به سه ر جینایه تیکی به چاو دیتراوه وه گیرابی.
۳. ناشی ئەندام له دهره وه ی کاته کانی کۆبوونه وه ی خوله کانی ئەنجومه ندا ، به بی ئیزنی سه رۆکی ئەنجومه ن مولاچه قه بگری یان بگری ، ته نیا له و حاله ته دا نه بی که به سه ر جینایه تیکی به چاو دیتراوه وه گیرابی ، له و باره شدا هه ر که ئەنجومه ن کۆبووه وه ده سته جی له و ئیجرائاته ی که دهره ق به و ئەندامه کراوه ئاگادار ده کریت.

مادده ی سی و شه ش :

۱. ئەنجومه ن بۆی هه یه ، به زۆرینه ی دوو له سیی ئەندامه کانی ، خۆی هه لبووه شینیته وه .
۲. ئەنجومه ن ، له م حاله تانه ی خواره وه دا به مه رسومی سه رۆکی هه ریم هه لده وه شیته وه .
- أ. ئەگه ر له نیوه زیاتری ژماره ی ئەندامه کانی ده ست له کار هه لبگرن.
- ب. ئەگه ر نیصابی یاسایی بۆ دانیشتنی نه یه ته جی له ماوه ی چل و پینج رۆژدا که له رۆژی بانگه یشت بۆ دانیشتنه که یه وه ده ست پپ ده کات.
- ج. ئەگه ر ئەنجومه ن سی جاری دوا به دوا یه که متمانه ی به ئەنجومه نی وه زیران نه دا.
- د. ئەگه ر پپرووی هه لبژاردنی ئەنجومه ن گۆردرابیت و ، ماوه ی خولی هه لبژاردنیشی ، شه ش مانگ یان که متری ماپیت.

مادده ی سی و چه وت :

ئەندامەکانی ئەنجومه ی وه قایعی کوردستان له حاله تی هه لوه شانده وه ی ئەنجومه ن یان له حاله تی کۆتاییه اتنی خولی هه لبژاردنیدا ، ئەوه ، له و باره دا پپووسته له ماوه ی ئەو به ری دوو مانگدا هه لبژاردنیکی گشتیی نوێ بۆ هه لبژاردنی



ئەنجومەنیکی نوێ ئەنجام بدری.

ماددهی سی و ههشت :

ئەگەر خولی هەلبژاردنی ئەنجومەن کۆتایی هات و ، نەکرا ، هەلبژاردنی نوێ بە هۆی روودانی جەنگ یان کارەساتی سروستییهوه ئەنجام بدری ، ئەوه ، لهو باره دا ئەنجومەن له سەر ئیش و کاری خۆی بەردهوام دەبێت تا کاتی هەلبژاردنی ئەنجومەنیکی نوێ و سازدانی دانیشتنی یهکه می .

بهشی دووهم
دهسه لاتی تهنفیزی
مه بجه سی یهکه م
سه رۆکی ههریمی کوردستان

ماددهی سی و نۆ :

ههریم سه رۆکیکی ههیه به (سه رۆکی ههریمی کوردستان) ناوده بری که سه رۆکی بالای دهسه لاتی تهنفیزیه و ، سه رهک کۆماری فیدرالی عیراق دهنوینی و ، جیگری ئەویشه له بۆنه گه لی نیشتمانی و نه ته وه بیدا و تهنسیقی نیوان دهسه لاته کانی یه کیتی و دهسه لاته کانی ههریمیش له ئەستۆ دهگری .

ماددهی چل :

سه رۆکی ههریمی کوردستان به هه مان شیوازی ههلبژاردنی سه رهک کۆماری فیدرالی عیراق هه لده بژیردری ، ئەوهش به یاسا ریک دهخری .

ماددهی چل و یهک :

شیوازی ههلبژاردن و شهرت و شروتی خۆ پالوتن و چۆنیتی تاوانبار کردن و دادگایی کردن و حاله ته کانی کۆتایی هاتنی (ولایه) ی سه رۆکی ههریمی کوردستان به پیی یاسایهکی تایبته دیار ده کرین .

ماددهی چل و دوو :

سه رۆکی ههریم بهر له وهی دهست به ئه رکه کانی بکات ، ئەم سوینده دهستورییهی خواره وه له بهردهم ئەنجومەنی نیشتمانی ههریمی کوردستاندا دهخوات :

((به یه زدانی مهزن سوینده دهخۆم که ماف و دهسکهوت و یه کیتی و بهرژوهنده کانی گه لی کوردستان پپاریزم و ریز و پابه ندیم بۆ ههردوو دهستوری کۆماری فیدرالی عیراق و دهستوری ههریمی کوردستان هه بی و ئیش و کاره کانه به دروستی و به دئسۆزی ئەنجام بدهم)) .

ماددهی چل و سی :

ئاوهی (ولایه) ی سه رۆکی ههریمی کوردستان چوار ساله و ، دهنی بۆ یهک جاری دیکهش

ههلبژیردریته وه . www.mojkurdistan.com



ماددهی چل و چوار :

سه‌رۆکی هه‌ریمی کوردستان ئەم ئیش و کارانه ده‌کات :

١. ده‌رهینانی ئەو یاسانه‌ی که ئەنجومه‌نی نیشتمانی هه‌ریم دایانده‌نی.
٢. ده‌رهینانی (مرسوم) بۆ ده‌ست پێ کردنی هه‌لبژاردنه‌ گشتیه‌کانی ئەنجومه‌نی نیشتمانی هه‌ریم.
٣. ده‌رهینانی (مرسوم) بانگه‌یشتنی ئەنجومه‌نی نیشتمانی هه‌ریم بۆ خولی یه‌که‌می کۆبوونه‌وه‌.
٤. ده‌رهینانی (مرسوم) پێکه‌ینانی ئەنجومه‌نی وه‌زیران دوا‌ی وه‌رگرتنی متمانه‌ له ئەنجومه‌نی نیشتمانی هه‌ریمدا.
٥. بانگه‌یشتی ئەنجومه‌نی وه‌زیران ده‌کات بۆ کۆبوونه‌وه‌ی نااسایی هه‌ر کاتی به‌ زه‌رور بزانی و ، کۆبوونه‌وه‌که‌ش ته‌نیا بۆ ئەو باب‌ه‌تانه‌ ده‌بی‌ت که بانگه‌یشته‌که‌ی له‌سه‌رکراوه ، ئەگه‌ر خۆی ئاماده‌بێ ئەوه‌ له‌و باره‌دا خۆی سه‌رۆکایه‌تی کۆبوونه‌وه‌که‌ ده‌کات.
٦. به‌ راویژی سه‌رۆکی ئەنجومه‌نی نیشتمانی هه‌ریم و ئەنجومه‌نی وه‌زیران ، بریارگه‌لی درده‌هینی هێزی یاسایان هه‌یه ، ئەوه‌ش له‌ کاتی‌دا ده‌بێ که هه‌ریمی کوردستان و پێرۆ سیاسیه‌که‌ی یان ئاسایشی گشتی یان دام و ده‌زگا ده‌ستوریه‌کانی له‌ ناکاو‌ی بکه‌ونه‌به‌ر مه‌ترسیگه‌لی هه‌ره‌شه‌ له‌ بوونی (که‌یانی) بکه‌ن و ، ئەنجومه‌نی نیشتمانی نیشتمانی نه‌ په‌رژایی کۆبیته‌وه ، به‌ مه‌رجی ئەو بریارانه‌ پاشان بخه‌ینه‌ به‌رده‌م یه‌که‌م کۆبوونه‌وه‌ی ئەنجومه‌نی نیشتمانی هه‌ریم . خۆ ئەگه‌ر هات و نه‌خرانه‌ به‌رده‌می ، یان خرا‌نه‌ به‌رده‌می و ئیقراری نه‌کرد ، ئەوه‌ له‌و باره‌دا خه‌سه‌له‌تی یاسیانی نامی‌نی.
٧. جار‌دانی باری نا‌کاو (حالة الطوارئ) به‌ پێی یاسایه‌کی تایبه‌ت.
٨. ئەو ئیش و کارانه‌ی که سه‌ره‌ک کۆماری فیدرالی عێراق پێی ده‌سپێری.
٩. بزواندنی هێزه‌ چه‌کداره‌کان و هێزه‌کانی ئاسایشی ناوخۆی هه‌ریم به‌ پیکهاتن له‌گه‌ل ئەنجومه‌نی وه‌زیرانی هه‌ریم.
١٠. هینانی هێزی چه‌کداری یه‌کتیه‌که‌ بۆ ناو هه‌ریم له‌ کاتی پێویستدا ، ئەویش به‌ ره‌زومه‌ندی ئەنجومه‌نی نیشتمانی هه‌ریم.
١١. سه‌ره‌رشتی و ئاراسته‌کردنی دام و ده‌زگا ئاسایشیه‌کانی فیدرالی که به‌ شیوه‌یه‌کی ره‌فته‌نی (موقت) یان به‌رده‌وام له‌ هه‌ریمدا له‌ کاردا ده‌بن.
١٢. ده‌رهینانی (مرسوم) ده‌ست له‌ کار هه‌لگرتنی ئەنجومه‌نی وه‌زیران یان وه‌زیر ، کاتی که له‌ متمانه‌ ده‌خرین.



۱۳. دهرهینانی (مرسوم) ی قبولکردنی دست له کار هه لگرتنی ئه نجومه نی وهزیران یان وهزیر کاتی که خویمان داوایان کردبی ، داواشیان لی دهکا له کار و فرمانی خویندا بهردهوام بن تا بیکهینانی وهزارهتی نوی.

۱۴. لیبوردنی تاییهت له حوکمدراوهکان.

۱۵. تهسدیقکردنی حوکمگه لی له ناوبردن (الأعدام) یان سووککردنی بو سجنی ههتا ههتایی (المؤبد).

۱۶. دامهزاندن و عهزل کردن و فهصل کردن و خانه نشین کردنی خاوهن دهرهجه تاییهتهکان و دادوهر و سهروکی ئیددیعیای گشتیی ههریم و موددهعیه گشتیهکان و جیگرهکانیان و سهروکانی یهکه ئیدارییهکان به پیی یاسا.

۱۷. پیدانی روتبهی سهربازی به ئه فسهرانی هیزه چهکارهکان و هیزهکانی ئاسایشی ههریم ، ههروهه دهرکردن و و خانه نشین کردنیان به پیی یاسا.

۱۸. پیدانی نیشان و مه دالیا (الأوسمة و الأنواط) که به پیی یاسا دیارده کرین.

۱۹. دامهزاندن و عهزل کردنی نوینه رانی ههریم له ئه نجومه نی ههریمهکاندا ، له سهه پيشنیازی ئه نجومه نی وهزیران و تهسدیقکردنی له لایه ن ئه نجومه نی نیشتمانیی ههریمی کوردستانه وه.

ماددهی چل و پینج :

مووچه و دهرمالهکانی سهروکی ههریمی کوردستان به یاسا دیارده کرین.

ماددهی چل و شهش :

سهروکیهتی ههریم دیوانیکی ده بییت ، ئهرك و بیکهاتهکانیشی به یاسا دیارده کرین.

ماددهی چل و چهوت :

۱. ئه گه سهروکی ههریمی کوردستان دست له کار هه لگرتی یان بمری یان تووشی زه بوونییهکی سهرومی بیی ، ئه وه له وبارهدا به هه مان شیوهی هه لبژاردن جی نشینیک جیگای ده گریته وه.

۲. کاتی چو لیبوونی مه نسه بی سهروکی ههریمی کوردستان ، ئه وه له وبارهدا سهروکی ئه نجومه نی نیشتمانیی ههریمی کوردستان ئیش و کارهکانی هه لده سوورپینی تا هه لبژاردنی سهروکیکی نوی.

۳. کاتی دیارنه بوونی سهروکی ههریمی کوردستان یان کاتی مؤله تی ، ئه وه له وبارهدا سهروکی ئه نجومه نی وهزیرانی ههریم به وه کالهت ئیش و کارهکانی هه لده سوورپینی.

نیشتمانیی ههریمی کوردستان



مه بجهسی دووهم
ئەنجومەنی وەزیرانی هەریمی کوردستان

ماددهی چل و ههشت :

ئەنجومەنی وەزیرانی هەریمی کوردستان ، دەستەئەتەنفیزی و ئیداریی بالاییە لە هەریمداو ، ئیش و کارەکانی دەسەلاتی تەنفیزی ، لە ژێر سەرپەرشتی و ئاراستەکاریی سەرۆکی هەریمی کوردستاندا هەڵدەسوورینی.

ماددهی چل و نۆ :

۱. ئەنجومەنی وەزیران لە سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران و جیگرەکانی و ژمارەیهک لە وەزیران پیک دیت ، بە مەرجی ژمارەیان لە (۱۵) وەزیر کەمتر نەبیت.
۲. سەرۆکی هەریمی کوردستان ، پیکهینانی وەزارەت بەو ئەندامی ئەنجومەنی نیشتمانیی هەریمە دەسپیری که لە لایەن فراکسیونی زۆرینهی پەرلهمانهوه دەپالئوریت.
۳. ئەویش ، که سەرۆکایهتی وەزارەتی پی سپێردراوه ، جیگرەکانی و وەزیرەکانی لە نیوان ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتمانیی هەریم یان لە غەیری ئەوان که شەرتوشرووتی ئەندامییتی ئەنجومەنی نیشتمانیی هەریمیان تیدا فەراهمە دەست نیشان دەکات.
۴. سەرەک وەزیران لیستی ناوی ئەندامانی وەزارەتەکهی پیشکەش دەکات بە سەرۆکی هەریم بۆ تەسدیقکردنی.
۵. دواي تەسدیقکردن لە لایەن سەرۆکی هەریمەوه ، ئنجا سەرەک وەزیران ئەنجومەنی وەزارەتەکهی پیشکەش دەکات بە ئەنجومەنی نیشتمانیی هەریم و داوای متمانە پیدانی دەکات و ، پاشان دواي وەرگرتنی متمانە ئیدی (مرسوم) ی پیکهینانی دەردههینی.
۶. سەرۆکی ئەنجومەنی وەزیران سەرۆکایهتی دانیشتنەکانی ئەنجومەن دەکات ، تەنیا ئەو دانیشتنانەئەبێ که سەرۆکی هەریمی تیدا ئامادە دەبیت.

ماددهی پەنجای :

لە پیکهینانی ئەنجومەنی نیشتمانیی هەریمی کوردستاندا نواندنی کۆمەڵە نەتەوهییهکان رهچاو دەگیری.

ماددهی پەنجای و یهک :

وەزیرەکان لەو کاروبارانەدا که پیوهندیدارن بە ئەنجومەنی وەزیرانەوه ، بە هاوکاری لە بەردەمی ئەنجومەنی نیشتمانیی هەریمدا بەپرسن و ، هەر وەزیرەش ، بە تەنیا ، لە کاروباری وەزارەتەکهی خۆی بەپرسە .

ماددهی پەنجای و دوو :

ئەنجومەنی وەزیران ئەم ئیش و کارانە هەڵدەسوورینی.



۱. بهرکارخستنی یاساو پیپرۆ و بریار گه‌ل و پاراستنی ئاسایشی هه‌ریم و مولک و مالی گشتی.
۲. ره‌نگرشتنی سیاسه‌تی گشتیی هه‌ریم به‌هاوکۆمه‌کی له‌گه‌ل سه‌رۆکی هه‌ریمی کوردستاندا.
۳. ئاماده‌کردنی پرۆژه‌گه‌لی پلانه‌کانی فراژوکاری (التنمیة) و دابینکردنی پیداوایسته‌کان بۆ بهرکارخستنیان.
۴. ئاماده‌کردنی پرۆژه‌ی بوجه‌ی گشتیی هه‌ریم.
۵. سه‌ره‌پرشتیی ئیش و کاری وه‌زاره‌ته‌کان و دام و ده‌زگا و مه‌رفه‌قه‌گشتییه‌کانی هه‌ریمی کوردستان و ئاراسته‌کردن و به‌دواداچوون و مورا‌قه‌به‌کردنیان ، هه‌روه‌ها ته‌نسیق‌کردنی چالاکی له‌نیوانیاندا . بۆیشی هه‌یه‌ به‌بریاره‌کانیشیان ئیلغا یان هه‌مواربکات.
۶. ده‌ره‌ینانی به‌بریاره‌گه‌لی ته‌نفیزی و ئیداری به‌پیی یاساو پیپرۆکان.
۷. ئاماده‌کردنی پرۆژه‌ی یاساگه‌ل و ده‌ره‌ینانی پیپرۆکان.
۸. دامه‌زراندن و دیارکردنی مووچه‌و ته‌رفیع و فه‌صل و عه‌زل و خانه‌نشین کردنی فرمانبه‌ران به‌پیی یاسا.

ماده‌ی په‌نج و سی :

وه‌زیره‌که‌م به‌رپرستی راسته‌وخۆیه‌ له‌ هه‌موو کاروباری پێوه‌ندی به‌ وه‌زاره‌ته‌که‌یه‌وه‌ هه‌بی.

ماده‌ی په‌نج و چوار :

۱. ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران به‌ ده‌ست له‌کاره‌لگرتو له‌قه‌له‌م ده‌دریته‌گه‌ر ئه‌نجومه‌نی نیشتمانی هه‌ریم له‌متمانه‌ی بخت.

۲. وه‌زیره‌به‌ ده‌ست له‌کاره‌لگرتو له‌قه‌له‌م ده‌دریته‌گه‌ر ئه‌نجومه‌نی نیشتمانی هه‌ریم له‌متمانه‌ی بخت.

ماده‌ی په‌نج و پینج :

۱. چۆنیتیی به‌رپرسان (مسألة‌ی سه‌رۆکی ئه‌نجومه‌نی وه‌زیران و جیگره‌کانی و وه‌زیره‌کان و ، چۆنیتیی تاوانبارکردن و دادگایی کردنیان ، به‌یاسا دیارده‌کری.

۲. مووچه‌و ده‌رماله‌و مافه‌کانیشیان به‌یاسا دیارده‌رکری.

به‌شی سییه‌م

ده‌سه‌لاتی دادوه‌ری

ماده‌ی په‌نج و شه‌ش :

ده‌سه‌لاتی دادوه‌ری له‌هه‌ریمدا به‌ده‌ره‌جه‌گه‌لی جیاوازیه‌وه‌ ، به‌جۆره‌کانیه‌وه‌ ، به‌ده‌سته‌کانیه‌وه‌ ، به‌شیوازی پیکه‌ینانیه‌وه‌ به‌شه‌رتوشروتی دامه‌زراندنی ئه‌ندامه‌کانی و

گواستنه‌وه‌ی پرسینه‌وه‌یانه‌وه‌ ، هه‌مووی به‌یاسا رێک ده‌خریت .
ماده‌ی په‌نج و خه‌وت :



دادوهری (ولایه‌ی عاممه‌) ی هه‌یه به‌سه‌ر هه‌موو که‌سانی ته‌بیعی و مه‌عه‌وی گشتی و تاییه‌تییه‌وه ، ته‌نها به‌سه‌ر ئه‌وانه‌وه نه‌بی که یاسا هه‌لاوێری (استثناء) کردوون.

مادده‌ی په‌نجا و هه‌شت :

دادوهری سه‌ربه‌خۆیه ، له یاسا به‌ولاوه هه‌یج ده‌سه‌لاتێکی دیکه‌ی به‌سه‌ره‌وه‌نییه‌.

مادده‌ی په‌نجا و نۆ :

دادگای پێداچوونه‌وه (التمین) له هه‌رێمی کوردستاندا سه‌رباری ئیش و کاره ئاساییه‌کانی خۆی ، تاییه‌تمه‌ندیشه به‌ لێکدانه‌وه‌ی ئه‌م ده‌ستوره‌و یه‌کلکردنه‌وه‌ی تانه (دفع‌)ی ده‌ستورینه‌بوونی ئه‌و یاسایانه‌ی که له به‌رده‌م دادگادا ده‌عوایان پێ‌کراوه‌ته‌وه ، ئه‌وه‌ش به‌ یاسا رێک ده‌خریت.

مادده‌ی شه‌سته‌م :

ئیددیعی گشتی نوێنه‌ری میله‌ته (المجتمع) له پارێزگاری کردنی مافی گشتی و وه‌دییه‌تانی عه‌داله‌تدا.

مادده‌ی شه‌ست و یه‌ك :

تیره‌ غه‌یره ئیسلامه‌کان بۆیان هه‌یه ، به‌ پێی یاسای تاییه‌ت ئه‌نجومه‌نگه‌لی رۆحانی و دادوهری خۆیان ساز بدن ، ئه‌م ئه‌نجومه‌نانه‌ش مافی ئه‌وه‌یان هه‌یه سه‌یری هه‌موو ئه‌و شتانه‌ بکه‌ن که په‌یوه‌ندی راسته‌وخۆی به‌ ئه‌حوالی شه‌خسی ئه‌و تیرانه‌وه هه‌یه و ناکه‌ونه‌ن چوارچۆیه‌ی ئیش و کاره‌کانی دادگاکانی ئه‌حوالی شه‌خسیه‌وه .

مادده‌ی شه‌ست و دوو :

هه‌موو حوکم و بپیاره دادگاییه‌کان به‌ ناوی گه‌له‌وه ده‌رده‌چن.

ده‌روازه‌ی چواره‌م

ئیداره‌و ئه‌نجومه‌نه‌ شاره‌وانییه‌کان

مادده‌ی شه‌ست و سێ :

دابه‌شه ئیداریه‌کانی هه‌رێمی کوردستان به‌ پێی یاسای هه‌رێم ئه‌نجام ده‌درین که له‌گه‌ڵ حوکمه‌کانی ئه‌م ده‌ستوره‌دا پێچه‌وانه‌ نه‌بن و مافه ئیداره‌ییه‌کانی کۆمه‌له‌نه‌ته‌وه‌ییه‌کانیش ره‌چاو‌بگیرین له‌وه‌یه‌که ئیداریانه‌دا که زۆرینه‌ی دانیشتوانی تیدا پێک ده‌هینن.

مادده‌ی شه‌ست و چوار :

هه‌رێم بۆ هه‌یه‌یه‌که‌گه‌لی ئیداری و هه‌ (پارێزگا و قه‌زا و ناحیه‌)ی نوێ بنیات بنی و ئه‌نجومه‌نگه‌لی محه‌للیان بۆ پێک به‌هێنی و ، مه‌رکه‌زه‌کانیان دیاری بکات و بیگۆریت و سنوره‌کانیان بچه‌سپینی و هه‌مواریان بکات و له‌یه‌که‌گه‌لی ئیداری دایان بپریت و بیانخاته سه‌ر یه‌که‌گه‌لی ئیداری دیکه ، ئه‌وه‌ش هه‌مووی به‌ یاسا رێک ده‌خریت.

مادده‌ی شه‌ست و پینج :

مه‌رکه‌زی پارێزگا و قه‌زا و ناحیه‌و گوند که ژماره‌ی دانیشتوانی له‌ سێ هه‌زار که‌س که‌مه‌تر نه‌بن شاره‌وانییه‌کی ده‌بیته ئه‌نجومه‌نێک به‌رپۆه‌ی ده‌بات ، ئه‌و شاره‌وانییه‌ خزمه‌تی گشتی به‌ هاوولاتیه‌کانی پێشکه‌ش ده‌کات.



ماددهی شهست و شهش :

١. سه‌رۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی شارەوانی لە دانیشتوانی ناوچەكە بە دەنگدانی گشتییی ئازاد و نەهێنی و راستەوخۆ هەڵدەبژێردرێن.

٢. لە پێكھێنانی ئەنجومەنگەلی شارەوانیدا ، نوێنەرایەتی عادیلانە بۆ كۆمەڵە نەتەوەییەكانی هەرێمی كوردستان ره‌چاوده‌گیریت.

ماددهی شهست و چهوت :

پله‌كانی شارەوانیەكان و چۆنیتیی هەلبژاردنی سه‌رۆك و ئەندامانی ئەنجومەنی شارەوانی و ئیش و كارەتایبەتەكانی ئەنجومەنگەلی شارەوانی و ماوه‌ی ئەندامیتیی ئەندامەكانی و كاروبارەكانی دیکە‌ی ، هەمووی بە یاسا دیارده‌كرین.

**ده‌روازه‌ی پینچهم
حوكمه‌ داراییه‌كان**

ماددهی شهست و ههشت :

بە پێی یاسا نەبێ ، ناشی باج یان ره‌سم بسەپێنری یان هەمواربکری یان له‌غو بکری یان هیچ که‌سیکی لی عه‌فو بکریت.

ماددهی شهست و نۆ :

ده‌سه‌لاته‌كانی هەریم ، بۆیان هه‌یه باج و ره‌سم له‌هەریمه‌كه‌دا بسەپێنن و وه‌ریانبگرن یان هەمواریان بکەن یان له‌غویان بکەن ، به‌رچاوه‌گرتنی هه‌قیانەت ((عه‌دالەت) و یه‌کسانی و یه‌کبوونی له‌ نێوان هاوولاتیانی کۆماری فیدرالی عێراقدا.

ماددهی چهفتا :

داهاتی هەریمی کوردستان له‌ مانه‌ پێك دێت :

١. ده‌سکه‌وتی باج و ره‌سم و مزو کړی خزمه‌تگه‌لی مه‌رفه‌قه‌ گشتییه‌كان و ئیراداتی دام و ده‌زگا و شیرکەت و به‌رژه‌وه‌نده‌ گشتیه‌كان له‌ هەریمدا.

٢. ده‌سکه‌وتی وه‌به‌ره‌ینانی چاوه‌گه‌ سروشتییه‌كان (استثمار الموارد الطبیعیه) له‌ هەریمدا.

٣. منحه و به‌خشش و ده‌سکه‌وتی پیتاک و یانسیب.

٤. قهرزی خۆمالی و ده‌ره‌وه‌ی تاییه‌ت به‌ هەریمی کوردستان.

٥. به‌شه‌ ده‌سکه‌وتی سامانی نه‌وت و ره‌سمی گومرگ که به‌ پێی رێژه‌ی دانیشتوانی هەریم له‌چاو دانیشتوانی عێراقدا ، به‌ره‌ه‌ریم ده‌که‌وی.

ماددهی چهفتا و یه‌ك :

هەریمی کوردستانی عێراق له‌ رووی داراییه‌وه‌ جینشینی ده‌سه‌لاته‌كانی یه‌کیته‌ی ده‌بیت ، له‌هه‌ر ئیستیعقاقیکی دارایی و باج و ره‌سمیکی دواخوازی سه‌ز به‌ هەریمدا.

ماددهی چهفتا و دوو : www.mojkurdistan.com



سالی دارایی به یاسا دیارده کری.

ماددهی جهفتا و سی :

هموو سالیکی دارایی ، یاسای بوجهی یه کخراوی هه ریمی کوردستان یاساکاری ده کریت و ، داها و خه رجبی خه ملینراو له خو ده گری.

**دهروازهی شه شه م
حوکمه کوتابیه کان**

ماددهی جهفتا و چوار :

هه ریاسا یان پیرو یان بریار یان (مرسوم)ی که له مافه نه ته وه ییه کانی گه لی کورد یان هاوولاتیانی هه ریمی کوردستان که م بکاته وه یان به ربهستی بکات ، یان پیچه وانه یی حوکمه کانی ئەم دهستوره بییت ، به باتل له قه له م ده دریت.

ماددهی جهفتا و پینج :

به بی ره زامه ندیی ئەنجومه نی نیشتمانیی هه ریمی کوردستان ، ناشی ، که یانی ، یان پیرویی سیاسی کۆماری فیدرالی عیراق بگۆردری ، ده نا ، به پیچه وانه وه گه لی هه ریمی کوردستان بۆی هه یه مافی خۆی له چاره نووسی خۆیدا پیاده بکات.

ماددهی جهفتا و شه ش :

هه ر ناکوکی و ویکنه هاتنیکی دهستوری له نیوان دهسه لاته کانی هه ریمی کوردستان و هه ریه که له دهسه لاته کانی کۆماری فیدرالی عیراق یان دهسه لاته کانی هه ریمیکی دیکه دا روویدات ، ئەوه ، له وباره دا هه والهی دادگای دهستوری یه کیتییه که ده کریت بۆ یه کلاکردنه وه ی.

ماددهی جهفتا و هه وت :

ئەم لایه نانه ی خواره وه مافی پیشکه شکردنی پیشنیازی هه موارکردنی دهستوریان هه یه :

۱. سه روکی هه ریم.

۲. ئەنجومه نی وه زیران.

۳. ژماره یی که له چواره کی ژماره ی ئەندامانی ئەنجومه نی نیشتمانیی که متر نه بن.

ماددهی جهفتا و هه شت :

له هه ریما دیوانی ريقابه ی دارایی داده مه زریت و ، به ئەنجومه نی نیشتمانیی کوردستانی عیراقه وه په یوه ست ده بی و ، ئەرک و پیکهاته کانیشی به یاسا ریک ده خریت.

پینج شه مه مه ۲۰۰۲/۱۱/۷

ئهرشیفی رۆژنامه ی وه قایعی کوردستان

www.mojkurdistan.com